

Ontologijos transformacijos

INTERPRETACIJA KAIP DEREALIZACIJA*

Rita Šerpytė

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius

El. paštas: rita.serpyte@rstc.vu.lt

Nors ontologija yra tapusi vadinamosios „kontinentinės filosofijos“ pamatine disciplina, dabartinis ontologijos statusas nėra akivaizdus. Todėl verta klausti – kokios pagrindinės tendencijos XX–XXI a. filosofijoje reprezentuoja dabartinę ontologijos „būvį“? Kokios yra pagrindinės šioms tendencijoms atstovaujančios postheidegerinės filosofijos „kryptys“, lemiančios dabartinę ontologijos statusą? Kaip viena iš tokių ontologijos transformatyvumą išreiškiančių tendencijų šiame straipsnyje svarstoma postheidegerinė hermeneutinė ontologija. Keliamas klausimas, kaip hermeneutiškai orientuota ontologija traktuoja pačią Būties sąvoką? Ką reiškia interpretuoti? Kokią prasmę realybei / tikrovei gali suteikti hermeneutiškai transformuota ontologija? Kaip galėtume traktuoti „naujųjų realizmų“ atsaką hermeneutinei ontologijai? Šie klausimai svarstomi Martino Heideggerio, Gianni Vattimo ir „naujojo realizmo“ kontekste, atskleidžiant „pozityvią“ nihilistinę interpretacijos kaip derealizacijos prasmę.

Pagrindiniai žodžiai: faktai, interpretacija, Faktizität, realybė, nihilizmas, derealizacija.

Ontologijos transformacijoms skirtų problemų svarstymas suponavo mintį, jog dabartinę ontologijos „būvį“ išreiškia tam tikras „atotrūkis“, „tarpas“, *gap* tarp to, ką galėtume įvardyti būtimi (τὸ ὄν), ir to, ką galėtume įvardyti mąstymu (λογος). Tai problema, kurią egzistenciškai aiškiausiai išreiškė, ko gero, Sørenas Kierkegaard'as: „[K]ai mąstau, neegzistuoju, o kai egzistuoju, negaliu mąstyti.“ Žinoma, tokioje perspektyvoje pirmiausia kyla pagunda leisti į vokiečių idealizmo autorių – Johanno Gottliebo Fichte's bei Georgo Wilhelmo Friedricho Hegelio mąstymo aptarimą – svarstyti, kaip jie sprendžia šią

gap problemą. Tačiau aš pasirinkau šiek tiek vėlesnės situacijos filosofijoje aptarimą, ir pirmiausia norėčiau įvesti tokį autorių kaip Martinas Heideggeris. Kaip pamine, Tomas Sodeika ontologijos transformacijoms skirtame pirmajame seminare teigė, jog *Būtyje ir laike* gana išsamiai eksploatuojama mintis, kad „čia iš esmės kaltas subjektas, kuris bando kultivuoti ontologiją“. Pasak Tomo Sodeikos, „supaprastinant ir suspaudžiant į minimalistinę formulę, ankstyvojo Heideggerio poziciją galima nusakyti taip: reikia rasti subjektyvumo formulę, kuri leistų mums sugrįžti atgal“. Iš tikrųjų, problema, kurią jau Kantas laikė neišsprendžiama, atsiranda tuomet, kai ima vyrėti teorinis subjektas. Pritardama šiai minčiai, tą Heideggerio paiešką įvardyčiau kaip nebeteorinio „subjektyvumo“

* Straipsnis parengtas pagal projekte „Ontologijos transformacijos: nihilizmas, etika, medijos“ atliktą tyrimą, finansuotą Lietuvos mokslo tarybos (sutartis Nr. MIP-011/2013).

paiešką, bandant sugrįžti atgal. Tačiau šioje pastangoje akcentuočiau ir bandyčiau peraiškinti tai, ką pats Heideggeris bei jo aiškintojai sieja su hermeneutika, supratimu ir interpretacija. Taigi išeities taškas, bent jau formaliu požiūriu, sietinas, viena vertus, su tam tikromis transformacijomis ontologijoje – jos metamorfozė šiuo atveju reiškia tapimą hermeneutine ontologija, kita vertus – atvirksčiai – hermeneutikos tapimą ontologine hermeneutika. Reikia pastebėti, kad hermeneutikos ontologizavimosi vyksmas yra pakankamai detalai aptartas ir tebeaptarinėjamas. Tuo tarpu ontologijos transformavimasis į hermeneutinę ontologiją nėra sulaukęs tokio dėmesio. Kai kurie ontologiniu požiūriu svarbūs tos transformacijos momentai tampa aptarti tarsi nejučia tos pačios jau įvardytos hermeneutikos plėtotės kontekste; tačiau čia noriu vadovautis kaip tik ta „specifine“ ontologine optika.

Taigi, dar ankstyvuojų savo kūrybos laikotarpiu Heideggeris fenomenologiją ima traktuoti kaip ontologiją, bet „ontologijos“, kaip jis pats pažymi 1923 m. Freiburgo kurse, nebelaiko akademinė disciplina, o mano ją esant „mokymu apie būtį“ – „ne ‘objektyvios’ būties doktrina“ (Heidegger 1988: 3). Tai nereiškia tiesiog „subjektyvios“ prasmės būčiai suteikimo, bet reiškia naują būties klausimo iškėlimą, nesilaikant išankstinio tarsi savaime suprantamo modelio, kur, viena vertus, presuponuojami „aš“ atžvilgiu išoriški esiniai, ir, kita vertus – sąmonės atžvilgiu vidiniai esiniai.

Heideggerio manymu, kai, pavyzdžiui, neoscholastika (neotomistinė metafizika) arba „fenomenologinė scholastika“ (reikia pasakyti, kad tai tyrimai ir kryptys, gimę huserliškojoje mokykloje) kalba apie onto-

logiją, jos visada turi galvoje objektų arba jau-duotų būvių nustatymą bei aprašymą, tiek gamtoje, tiek sąmonėje ar kultūroje, bet neprieina, nepasiekia „lemiamo / esmingiausio esinio filosofinės problematikos viduje: *Štai-būties*, pradedant kuria ir dėl kurios filosofija „yra“ (Heidegger 1988: 3).

Taigi, kaip žinia, Heideggeriui *Dasein* yra esinys, kurio būtis nėra paprasčiausiai duota, bet visada yra klaustina, ji yra grynas problemiškumas ir „judrumas“. Sakyčiau, kad tai ir yra tas kontekstas, kuriame galime aptikti ontologinę prasmę, kurią Heideggeris priskiria tam, ką vadina „hermeneutika“, atsisakydamas tradicinės šio termino kaip „supratimo meno ir technikos“, taikomos tekstų interpretavimui, vartosenos. Heideggeris paskaitoje „Ontologija. Faktiškumo hermeneutika“ teigia:

Sekančio tyrimo pavadinime [*Faktiškumo hermeneutika*] hermeneutika nėra vartojama moderniaja reikšme, ir apskritai ne kaip interpretacijos doktrina, tačiau suprantama kur kas plačiau. Terminas savo pirmaprade reikšme nurodo gana apibrėžtą ἐρμηνεύειν (komunikavimo) vykdymo vienovę, tai yra *faktiškumo interpretavimą*, kuriame su faktiškumu yra susitinkama / susiduriama, jis pamatomas, apčiuopiamas ir išreiškiamas sąvoka. <...> Hermeneutikoje *Dasein* susidaro galimybė tapti ir būti sau pačiam *suprantančiu*. <...> Santykis tarp hermeneutikos ir faktiškumo nėra santykis tarp objekto supratimo ir suprantamo / suprasto objekto, prie kurio ji [hermeneutika] turėtų paprasčiausiai prisiderinti / prisitaikyti, bet pati interpretacija yra galima „kaip“ būties faktiškumo specifinis pobūdis (Heidegger 1988: 14–15).

Čia tektų atkreipti dėmesį į dvejopą, skirtingą termino *interpretacija* vartoseną: interpretacija iš tekstų interpretavimo

technikos ir meno transformuojasi į būdą, į tą „kaip“, reiškiantį tai, „kaip“ specifiškai realizuotis būties faktiškumui.

Tokioje perspektyvoje ir *supratimas* yra laikomas ne teorine objektyvuojančia pažinimo forma, o *Štai-būties* buvimo *galimybe*. Interpretacija savo ruožtu yra suprantama kaip *Štai-būties* save-suprantantis (*auto-comprendertesi*) aiškinimas ir komunikacija, t. y. kai *Štai-būties* yra ir suprantanti, ir suprantama vienu metu. Tačiau „kas“ čia yra suprantama? Tai, „kas“ yra suprantama, yra pats būties kaip suprantančios modalumas, t. y. jos *Štai-buvimas* kaip *galimbės* arba „egzistencijos“. Heideggerio hermeneutikos *ontologinę* prasmę geriau suprasti padeda du jo pasitelkti vaizdiniai. Hermeneutika sutampa su „Štai-būties buvimu-budrios“ savęs pačios atžvilgiu – su nerimastinga „priežiūra“. Tas visada atviras klausimas apie save ir dėl savęs, tačiau ne psichologine, o ontologine prasme kaip ir savo egzistavimo užklausa, apsisprendimas savai būčiai galimas sieti su pirmuoju vaizdiniu, pirmąją hermeneutikos figūra, sutinkama Heideggerio ankstyvojoje filosofijoje. Šiame save-suprantančiame vyksme neatsitiktinis vaidmuo suteikiamas pačiai filosofijai: filosofijai priklauso lemtinga galimybė Štai-būčiai susitinkant su pačia savimi ir ji yra lemtingas tokio susitikimo būdas.

Bet Štai-būties, kuri interpretuojasi apsisprendama už save pačią, yra pripažinimo, kad jos būtis yra *ne* jau pasiekta *realybė*, o *galimybė*, kurią reikia iš naujo atrasti ir kurios reikia siekti, akivaizdoje. Ir čia išskyla antrasis vaizdinys – „Štai-būties visada yra ji pati“.

Sykiu reikia pastebėti, kad Heideggeriui gyvenimas, tiksliau – buvimas – nėra pati filosofija, tačiau filosofija kaip savo paties

faktiškumo hermeneutika yra ypatinga, išskirtinė praktika, kurioje prabundama sau pačiam.

Tačiau ką Heideggeris vadina *faktiškumu*? Faktiškumas, kaip savo paskaitos pabaigoje nurodo pats Heideggeris, nėra rūšinis terminas, bet formaliai nurodo *Dasein*, kuri visada yra mano paties *Dasein*, ir yra sau pačiai ne „pirmapradiškai kaip definicijos ar intuicijos objektas, kaip objektas, <...> apie kurį mes turime žinojimą“. Faktiškumo hermeneutika tad yra *atskleidžiantis, atveriantis* diskursas – kalba apie tai, kaip *Dasein* yra ir kaip ji yra *čia / Da* sau pačiai. Taigi, Heideggeris dažnai apibūdina hermeneutiką kaip *Dasein* budrumą sau pačiam. Hermeneutinis supratimas, kuris išskyla interpretacijoje, negali būti prilygintas kokiam nors žinojimui apie kažką kaip objektą. Tai yra „paties *Dasein* ‘kaip’“. Faktiškumo hermeutika turi būti perskaityta dviprasmio (subjektiško ir objektiško) genityvo perspektyvoje. Tai yra – tokio genityvo, apie kurį gramatikai pasakytų, kad jis gali būti ir subjektiškas, ir objektiškas. Tad faktiškumas gali būti ir tasai, kurio atžvilgiu *hermeneia* judesys yra vykdomas, ir tasai, kuris steigia patį *hermeneia* judesį. Faktiškumo hermeneutika ir būtų tas „kaip“, įvardijantis dviprasmiu, „dvigubu“ genityvu išreiškiamą vyksmą.

Taigi, Heideggeriui faktiškumas, *Faktizität*, yra terminas, skirtas nurodyti mūsų „nuosavo“ *Dasein* buvimo pobūdį. Aki-vaizdu, kad *faktiškumas* Heideggeriui nėra *faktualumas*, nėra nuoroda į „paprastus“ (išoriškos) realybės faktus dar Fichte's nurodytąja prasme. Kita vertus, Heideggeris, nors ir nesprendamas faktų ir interpretacijos santykio klausimo, vis dėlto savitai jį išsprendžia. Išsprendžia „faktualumui“

atrasdamas vidupasaulinę vietą kaip *Vorhandene* ir nebekeldamas jo „teisingumo“ klausimo. Tuo tarpu interpretacinę pastangą susiedamas išimtinai su faktiškumu ir kartu atribodamas faktiškumą nuo bet kokios *Realität*. Faktiškume nesama faktų, nesama faktualumo. Čia negalima kalbėti apie jokią „išorinę“ realybę. Faktiškumas yra mūsų „nuosavo“ *Dasein* buvimo pobūdis, kurio atžvilgiu mes neturime išoriško santykio.

Toks hermeneutinis „subjektiškumas“ yra savitas to minėto *gap* tarp būties ir sąmonės „užgrindimas“. Faktiškumo hermeneutika Heideggeriui yra mąstymo kaip refleksijos (teorinės) pastangos apribojimas supratimą traktuojant kaip būtišką vyksmą. Faktiškumo hermeneutika steigia egzistencinį subjektiškumą, kuris ir pretenduoja tapti ta *gap* užgrindžiančia figūra.

Tačiau *Faktizität* hermeneutika sykiu veda į ontologijos dekonstravimą.

Kaip atsiranda toji hermeneutikos dekonstrukcinė dimensija? Hermeneutikos dekonstrukcinė dimensija atsiranda kaip neišvengiamas sąskaitų suvedimas su ontologine tradicija iš naujos subjektiškumo paieškos perspektyvos. *Dasein* kaip hermeneutinio „subjektiškumo“ forma, kurios „esmė“ – buvimas suprantant savo nuosavą būtį, verčia dekonstrukciškai nusistatyti ontologijos istorijos atžvilgiu.

Heideggeris teigia, kad hermeneutika savo kaip tokios uždavinį mato esant galimą įgyvendinti tik dekonstrukcijos keliu, nes ji yra vadinama „perduotu / persiūstu vyraujančiu interpretaciniu paslėptų motyvų išnarpliojimu / išpainiojimu“ taip, kad būtų galima radikaliai pasisavinti neeksplikuotus motyvus, tyliai vyraujančius „dabarties situacijoje“ (Heidegger 2005: 368). Čia turimas galvoje štai-būties savi-supratimo pagrindu

vykdomas tradicinių žmogiškosios būtybės kaip „*animal rationale*“, kaip „kūrinio“ koncepcijų bei sąvokų perinterpretavimas. Ir sykiu – apibrėžimas hermeneutikos kaip tokios pastangos, kurioje „pirmą kartą pasiektas radikalaus klausinėjimo būvis, nesiremiant tradicinėmis žmogaus idėjomis, persmelkiančiomis diskursą“ (Heidegger 1988: 17).

Toji dekonstrukcinė užduotis, pasak Heideggerio, nėra filosofinio tyrimo laisvai pasirenkamas ar atsitiktinis apendiksas.

Heideggeris:

Dekonstrukcija yra visgi autentiškas kelias, kuriame dabartis turi rasti / būti savo pamatiniu nuosavu / savu judrumu / paslankumu, ir rasti taip / tokiu būdu, kad iš istorijos jai ateitų pastovus / nuolatinis susidūrimas su klausimu, kiek ji (dabartis) užsiima būtent pamatiškų patyrimo galimybių pasisavinimu radikaliu būdu ir jų interpretavimu (Heidegger 2005: 368).

Dekonstrukcijos tema yra pasirodanti ne tik Freiburgo ir Marburgo laikotarpio kursuose tarp 1923 ir 1928 m. Ji taip pat išlyla antruoju Freiburgo laikotarpiu tarp 1928 ir 1944 m. Programinę formuluotę tai įgauna *Sein und Zeit* 6 § ir tampa „Ontologijos istorijos destrukcijos užduotimi“:

Jeigu pačiam būtiškajam klausimui turi būti pasiektas jam savos istorijos skaidrumas, tai reikalingas sustabarėjusios tradicijos išjudinimas ir jos apaugintų paslėpiančių sluoksnių nuėmimas. Tą uždavinį mes suprantame kaip destrukciją, vedamą paties būtiškojo klausimo <...> (Heidegger 1976: 22).

Toji destrukcija yra vykdoma ontologinės tradicijos atžvilgiu, pradedant antikinių jos pavidalu, baigiant galutinėmis išdavamis, kai buvo išgauti pirmieji ir iki šiol vyraujantys būties apibūdinimai.

Ši neigianti destrukcija Heideggeriui nėra negatyvi, jos paskirtis – nusakyti ontologinės tradicijos pozityvias galimybes. Kita vertus, toji neigianti destrukcija liečia ne praeitį, ji net nenukreipta į praeitį, jos vadinamoji kritika liečia „šių dienų“ ir joje sutinkamą vyraujančią ontologijos istorijos traktavimo būdą. Destrukcijos negatyvi funkcija, pasak Heideggerio, išlieka nespenciali ir netiesioginė (Heidegger 1976: 22–23).

Destrukcijos „tema“ yra svarbi ontologijos transformacijos, jos tapimo hermeneutinė ontologija požiūriu. Nors vėliau pats destrukcijos terminas išnyksta iš vartosenos, vis dėlto galime teigti, kad tą de(kons)trukcinę pastangą galime atpažinti visu Heideggerio mąstymo laikotarpiu. Bandytume įvardyti ją kaip vykdomą šiomis kryptimis: metafizikos istorijos, mąstomos kaip priešusios pirmos pradžios pabaigą ir reikalaujančios naujos pradžios, motyvas; metafizikos istorija kaip būties užmaršties istorija; metafizikos istorija kaip nihilizmas; metafizikos įveika.

Į šią destrukcinę perspektyvą patenka ir realybės tema, realizmo ir idealizmo tema.

Kaip Heideggeris ją įtraukia į savo akiratį ir kaip kelia (realybės / būties) klausimą?

Sein und Zeit 43 § „Štai-būtis, pasauliškumas ir realybė“ Heideggeris pastebi, kad po tuo įvardijimu „realybės problema“ painiojami ir suplakami skirtingi klausimai. Heideggeris juos „išsluoksniuoja“, remdamasis savosios fundamentinės ontologijos *Dasein* kaip *In-der-Welt-Sein* figūra:

- 1) ar apskritai yra esinys, numanomai „transcendentiškas sąmonei“;
- 2) ar gali šita „išorinio pasaulio“ realybė būti pakankamai *įrodyta*;
- 3) kiek tas esinys, jeigu jis realiai yra, pažįstamas savo „būtyje-sau“ (*in seinem An-sich-sein*);

4) ką apskritai reikštų šito esinio, realybės prasmė. (Žr. Heidegger 1976: 201.)

Heidegeriškas šios „suplaktos“ ir „supainiotos“ problemos sprendimo būdas būtų einantis trimis kryptimis:

- a) realybė kaip būties ir „išorinio pasaulio“ įrodomumo problema;
- b) realybė kaip ontologinė problema;
- c) realybė ir rūpestis. (Žr. *ibid.* 202–213.)

Taigi, Heideggeris aiškiai sako, kad *tikėti* „išorinio pasaulio“ realumu gali tik „neturintis pasaulio“ subjektas. Tai ir yra heidegeriškoji tokios subjektiškumo formos, kuri rausia tą minėtą *gap*, kritika. Kitaip tariant – tai hermeneutinė teorinės subjektiškumo formos kritika. Heideggeris mano, kad spręsti „realybės problemą“ keblu ne dėl teorinių priežasčių: įrodinėti tenka ne tai, kaip tas „išorinis pasaulis“ prieš mus kaip *Vorhandenheit* duotas, bet reikia parodyti, kaip *Dasein* kaip Būtis-pasaulyje linksta iš pradžių „teoriniu-pažintiniu“ būdu palaidoti „išorinį pasaulį“, o paskui priversti jį vėl „prisikelti“. Bet iš kur kyla pats *teorinis* „pasitikėjimas“ ir „tikėjimas“ „išorinio pasaulio“ realumu?

Akivaizdu, kad Heideggeriui „išorinio pasaulio“ realumo klausimo esmė glūdi kur kas giliau. Heidegeriškoji ontologija neneigia realizmo išvadų, bet greičiau numato jo ribas. Egzistencinė-ontologinė ištara (*Aussage*) atrodo net sutampanti su realizmo teze, kad išorinis pasaulis realiai duotas prieš mus (*real vorhanden sei*). Tačiau vis dėlto ji iš principo skiriasi nuo bet kokio realizmo tuo, kad realizmas traktuoja „pasaulio“ realumą kaip reikalaujantį įrodymo ir netgi įrodomą. Ir viena, ir antra egzistencialinėje ištaroje tiesiogiai neigiama. O tai, kas galutinai ją atskiria nuo realizmo,

tai jo ontologinis „nesuprantamumas“. Heideggerio manymu, realizmas bando realybę paaiškinti ontologiškai „per realius tarpusavio sąveikos santykius“ pačiame „realume“.

Taigi, Heideggeris provokuojančiai teigia, kad „filosofijos skandalas“ glūdi ne tame, kad ji iki šiol neradusi patikimų „išorinės realybės“ įrodymų, o tame, kad filosofija iki šiol nepaliauja tokių įrodymų ieškoti.

Heideggerio ontologinė pozicija šiuo atžvilgiu yra radikali: jam būtis nepaaiškinama esiniu, o realybė / tikrovė galima tik *suprantant* būti. Visi minėti svarstymai, pretenduojantys „įrodyti“ „išorinę realybę“, jam tik nurodo, jog teorinis-pažintinis problemos sprendimas yra negalimas ir kad realybės problema turi įeiti į egzistencialinę Štai-būties analitiką kaip ontologinę problemą.

Taigi, kadangi žodis „realybė“ nurodo į / numato vidupasaulinį esinį (*res*), tai ir jo būtiškojo moduso analizės požiūriu tai reiškia: vidupasaulinis esinys ontologiškai gali būti suprantamas tik paaiškinus patį vidupasauliškumo fenomeną.

Taigi, čia dar kartą jau kitame kontekste galime atkreipti dėmesį, kad „realybės“ patalpinimas *Dasein* pasaulio viduje yra kita pusė tos ontologijos transformacijos, kuri įvardyta kaip faktiškumo hermeneutika, ir kur faktiškumas nereiškia faktualumo, nėra nuoroda į „paprastus“ faktus, nors bent kiek ir skirtusi to faktiškumo aiškinimas, o pirmiausia yra nurodantis į įmestumą (*Geworfenheit*), savirastį (*Be-findlichkeit*) pasaulyje, jau visada esant nuosavo pasaulio viduje. Faktiškumas tad yra kažkas, kas jau praneša (apie save) ir kas jau buvo įtraukta į mūsų egzistavimą, netgi jei liko nepastebėta ir „neprižiūrima“.

Faktiškumas nėra kažkas tokio, su kuo mes susiduriame tiesiogiai. Pavyzdžiui, kai Heideggeris nagrinėja *Stimmungen*, tai jose faktiškumas kaip tik pasirodo mįslingai, paslaptinai, įimantis ir trauką prie to, ir atstūmimą nuo to, ką galime laikyti faktiškumu. Faktiškumu tad yra „paremta“ pati nuotaikų ambivalencija.

Taigi, *Faktizität* nėra faktualumas. Galima sakyti, kad Heideggeris savo faktiškumo hermeneutika, išplėtota iki *Būties ir laiko* projekto, jau atlieka derealizacijos judesį, kad jo interpretacinė pastanga ima sutapti su derealizacija.

Šitaip Heideggeris tarsi pats prašosi tapti šio amžiaus pradžioje susiformavusio realizmo kritikų taikiniu – jo derealizacinė perspektyva (*res*, realybė, tapusi vidupasauliniu esiniu) yra „pavyzdinis“ koreliacionizmo atvejis spekuliatyviojo realizmo kritikams – pirmiausia Grahamui Harmanui (žr. Harman 2010: 24–37).

Tačiau pirma nei turėtų kritikų, Heideggeris ir jo hermeneutinės ontologijos „programa“ turėjo ir tebeturi sekėjų ir tos programos „atlikėjų“ postmoderno mąstytojų, pirmiausia tokių kaip Gianni Vattimo.

Būdamas tiesioginis Hanso Georgo Gadamerio mokinys ir nuolat ryškindamas tą neapmąstyta heidegerišką „likutį“ Gadamerio filosofijoje, Vattimo tą patį daro ir hermeneutikos atžvilgiu. Dar ankstyvoje savo knygoje *Anapus interpretacijos* jis teigė, kad hermeneutika apreiškia du savo konstitucinius aspektus: ontologinį ir *Sprachlichkeit* (lingvistinį). Ir būtent Heideggerio filosofijoje, nepaisant aiškaus (ypač vėlyvuju laikotarpiu) kalbos poliaus akcentavimo, interpretacija yra matoma būties prasmės (ontologinėje) perspektyvoje (Vattimo 2000 d: 5).

Tačiau Vattimo, sakyčiau, ta mintis, kuri iš esmės reiškia tam tikrą ontologinį pasirinkimą tarp Gadamerio ir Heideggerio ir kurią galime išskaityti *Anapus interpretacijos*, nėra vien Heideggerio „supratimo“ problema, o ir savos hermeneutinės, t. y. šiuo atveju ontologinės tapatybės problema. Kai Vattimo sako – „Bet kuris tiesos patyrimas yra interpretatyvi artikuliacija išankstinio supratimo, kuriame esame patalpinti pačiu savo egzistavimo kaip būtys-pasaulyje ‘faktu’“ (Vattimo 2002 d: 5), – jis demonstruoja ne Heideggerio supratimą, o patvirtina savo ontologinę programą.

Taigi, ką reiškia interpretuoti? Ką reiškia interpretuoti Vattimo?

Bandydami atsakyti į šį klausimą, t. y. tęsdami kalbą apie Heideggerio ontologijos „perėmimą“ Vattimo filosofijoje, galėtume netgi apsiriboti viena hermeneutine formuluote ir jos išdavų svarstymu: „Nėra faktų, yra vien interpretacijos.“ Tačiau, kaip matome, ši ištara mus nukreipia ne į Heideggerį, o į Friedrichą Nietzsche.

Vattimo visada vienaip ar kitaip demonstravo savo ne tik heidegerišką, bet ir nyčišką hermeneutinę „kilnę“. Todėl dar *Anapus interpretacijos* suformuluotas pastebėjimas Vattimo galioja universaliai:

Jeigu hermeneutika, kaip bet kokio tiesos patyrimo interpretacinio pobūdžio filosofinė teorija, nuosekliai mąstoma / plėtojama kaip niekas kita, o vien interpretacija, ar ji savęs neišvengiamai neatras ne kur kitur, o būtent nihilistinėje logikoje, kuri yra būtent ne kas kita kaip Nietzsche's hermeneutika? (Vattimo 2000 d: 11).

Taigi, sekdamas Nietzsche's pėdomis, Vattimo nemato kitos galimybės išbandyti hermeneutinę tiesą kaip tik pristatydamas ją kaip atsakymą / atsaką į būties istoriją, interpretuojamą kaip nihilizmo įvykis.

Kol kas atidėdami į šalį teisiogi klausimą apie Vattimo hermeneutikos nyčiškasias ištakas, dar sykį paklausime – kas Vattimo yra nihilizmas?

Kaip ir daugelyje savo knygų, vienoje garsioje diskusijoje su italų filosofu Emanuele Severino, išspausdintoje pastarojo knygoje *Medis ir pelenai (La legna e la cenere)* Vattimo akcentuoja, kad mūsų kultūroje dažnai buvo ir tebėra kalbama apie nihilizmo problemą. Svarstydami nihilizmą, anot Vattimo, jį dažniausiai apibrėžiame kaip Niekio esatį ar tiesiog jo triumfą mūsų patirtyje. Vattimo čia vėl, kaip ir daugelyje savo tekstų, cituoja Nietzsche's nihilizmo apibūdinimą: „[N]ihilizmas yra situacija, kai žmogus suka iš centro link X.“ Ir paaiškina: „[L]ink pagrindų nesaties, link pastovių duotų kartą visiems laikams tiesų, vertybių, pastovaus tikrumo trūkumo“ (Vattimo 2000 c: 83). Taip apibūdinamo nihilizmo prasmė, anot Vattimo pastebėjimo, įima į save ir faktą, kad mokslas ir technika redukuoja visa, kas yra, visą būtį į tai, kas „manipuliatyvu“: bet kuris daiktas, bet kuris esinys yra tiek, kiek jis yra panaudojamas kokiam nors tikslui, pajungtam žmogaus veiklai. Tokiu atveju nihilizmas būtų tai, kuo jį laikė ir kaip aprašė Heideggeris – tas istorinis ir filosofinis procesas, kuris prasideda dar graikuose ir kuriam pasibaigus iš būties kaip tokios „nebelieka nieko“. Tačiau sykiu Vattimo klausia – ar ir šiandien mes tebegyvename epochoje, kurią galima būtų apibūdinti nihilistine? Jeigu taip, tai kodėl? Ir kokios yra viso šito pasekmės?

Šiuolaikinės filosofijos kontekste tokia nihilizmo temos „populiarizacija“ neturėtų labai stebinti. Kai nihilizmas svarstomas kaip Būties ir / ar Niekio problema, jis at-

rodo labai abstrakti ir mūsų patirčiai tolima problema. Tuo labiau kad ir šiuolaikinė filosofija linksta kalbėti apie konkretesnius, apibrėžtus dalykus, tai yra – apie mūsų patirties dalykus. Tačiau Vattimo pabrėžia, kad kaip tik, kai iškyla klausimas, kas sudaro mūsų tikrovės patirtį, mes turime skaitytis su sąvoka, jeigu ją dar būtų galima laikyti sąvoka, *Būtis*. Jeigu nežinome, apie ką kalbame, kai sakome *Būtis*, pats mūsų pasaulio, tikrovės patyrimas lieka tamsus ir neaiškus. Vattimo neabejotinai imponuoja Heideggerio dar *Būtyje ir laike* išsakytas kvietimas „atsiminti“ *Būtį*, klausti apie *Būties* prasmę.

Ne sykį esu atkreipusi dėmesį į tai, kad ir minėtame poleminiame tekste, ir pirmiausia savo programinėje knygoje *Modernybės pabaiga* Vattimo linkęs ne tiek (ir ne tik) išsamiai aptarti nihilizmo sampratą, o veikiau išryškinti savas pozicijas, pabrėžti ne vien tai, kuo jis laiko nihilizmą, bet ir tai, nuo kokios nihilizmo interpretacijos jis linkęs atsiriboti.

Tad, Vattimo manymu, „būties problemos atsiminimas <...> dar nebūtinai veda į mūsų civilizacijos apibūdinimą kaip nihilistinės negatyviąją prasmę“ (Vattimo 2000 c: 84). Vattimo tai reikštų, jog galima pripažinti, kad būtimi kaip tokia modernio filosofija buvo užsiėmusi per mažai. Ir jau tame esama tam tikros būties tendencijos ištirpti, išnykti, kad ir technologinio manipuliatyvumo prasme. Tačiau, anot Vattimo, tai dar nereikia pripažinimo, jog to pasekmės katastrofiškos ir destruktivos. Vattimo pripažinimas, kad mūsų civilizacija yra nihilistinė, yra lydimas nuolat pabrėžiamo paradoksalaus tvirtinimo: „[Š]iandien mes vargstame ne todėl, kad esame nihilistai, o todėl, kad dar per mažai

esame nihilistai, todėl, kad nemokame iki galo patirti būties ištirpimo: iš čia ir toji nusivylimo ir nejaukumo jausmų visuma, kurią vadiname susvetimėjimu“ (Vattimo 2000 c: 84).

Taigi, Vattimo paradoksalia ištara, turime tapti nihilistais gilesne prasme, nei manome jais esą. Tad Vattimo siūlo nihilizmo sampratą, kaip jis pats teigia, kitokią, pirmiausia, nei rusų nihilistų pasiūlytoji, kuri, jo manymu, visų pirma yra susijusi su anarchijos ir destrukcijos keliamu džiugesiu, su atpirkėjišku „dinamito griausmu“ (Vattimo 2000 c: 84–58). Kita vertus, Vattimo savęs nepriskiria nihilistams, kurie tiki ar mano, kad daiktai yra Niekis. Vienintelis galimas praktikuoti, taip pat pozityvus (arba aktyvus Nietzsche's nurodyta prasme) nihilizmas, Vattimo teigimu, būtų tasai, pasak kurio, idant egzistencija turėtų prasmę, Būtis neprivalo turėti tų stabilumo, nekintamumo, apibrėžtumo savybių, kurias tradicinis metafizinis mąstymas, pradedant graikais ir baigiant mūsų laikais, jai priskyrė.

Nepripažįstant, kad Būtis gali neturėti minėtų stabilumo, nekintamumo, apibrėžtumo savybių, yra neįmanomas istoriškas egzistencijos supratimas. Kitaip tariant, jeigu mąstome Būtį kaip stabilią, nekintančią, apibrėžtą, nesame pajėgūs suteikti prasmės mūsų egzistencijai. Vattimo tai reiškia – tada negalime mąstyti mūsų egzistencijos tokios, kokia, tiksliau – *kas* ji yra. O ji yra *istorija*. Jeigu nihilizmą apribojame manymu ar tikėjimu (Vattimo nuomone, pakankamai naiviu), kad esame įtarpinti tarp Būties ir Niekio, toks mūsų manymas ar tikėjimas yra netekęs istoriškumo, o tai reiškia, negalintis suteikti prasmės mūsų egzistencijai. Jis tiesiog nepasiekia mūsų egzistavimo lygmens.

Šiuos savo vadinamosios „koncepcijos“ – *silpnojo mąstymo* – momentus Vattimo yra daugybę kartų atskiromis variacijomis pateikęs kelete savo knygų. Todėl pelnytai gali kilti klausimas, ar šis filosofas dar gali pasakyti ką nors dabarties pasauliui, kuris jau kuris laikas identifikuoja su postmodernizmo ir hermeneutinės tradicijos išsisėmimo situacija. Kitaip tą situaciją galime įvardyti naujųjų realizmų „sąjūdžiu“ ar mada. Kad ir kaip būtų, vienas iš nedaugelio dar likusių postmodernistų – Gianni Vattimo – yra priverstas „teisintis“ naujųjų „realizmų“ akivaizdoje, t. y. atrasti naujų argumentų už hermeneutinę, *silpnąją* ontologiją, atsakyti į klausimą, kas yra *faktai*, ir kas jam yra *interpretacija*. O taip pat – kalbėti „apie realybę“ – būtent toks *Apie realybę* (žr. Vattimo 2012) yra jo vienos iš paskutinių knygų „poleminis“ pavadinimas.

Tokio „pasiteisinimo“ išraiška ironiškai galėtų įvardyti ir paskaitų ciklą, netikėtai vėl imtą skaityti Turino universitete – šį kartą profesoriaus Gaetano Chiurazzi hermeneutikos kurse, į kurį teko būti pakviestai ir man¹.

Mėgindama sisteminti tai, ką Vattimo pabandė paaiškinti auditorijai, turėčiau įvardyti keletą momentų. Tačiau apibendrinama ir užbėgdama pati sau už akių, visa tai, *ką* Vattimo išsakė auditorijai ir *kaip* tai išsakė, galėčiau pavadinti hermeneutikos atlikimu.

¹ Corso di Ermeneutica Filosofica prof. G. Chiurazzi. Il prof. Gianni Vattimo, emerito di Filosofia Teoretica all'Università di Torino, a partire da Venerdì, 28 febbraio, 2014 terrà un seminario aperto a tutti. Il seminario si svolgerà nella Sala Guzzo, via Po 18, Torino tutti Venerdì dal 28 febbraio al 28 marzo ore 10–13 (Gianni Vattimo paskaitų ir seminaro skelbimas).

Šio atlikimo eksplikacijoje nedaug ką galės „paaiškinti“ pastebėjimas, jog Vattimo nuolat akcentavo hermeneutikos – *ontologinės* hermeneutikos – būvį kaip pasijutimą esant viduje. Nedaug ką galės „paaiškinti“ ir liudijimas, kad pats profesorius *emeritus* savo proginės paskaitos metu elgėsi kaip mediumas, tarpininkas. Tačiau teorinę klausą vis dėlto turėtų pasiekti jo nuolat kartojamas klausimas – kaip kalbėti iš vidaus? Būtent toks buvo visos paskaitos teorinis atspirties taškas. Būtent tame kontekste svarstyta ir heidegeriško „filosofinio skandalo“ šlovę pelnusių „realybės“ problema. Į teorinį kontekstą tą Heideggerio „išspręstą“ problemą Vattimo sugražinti pirmiausia padėjo, be abejonės, Nietzsche.

„Ten, kur baigiasi interpretacija, prasižeda faktai. Kai taip klausiamo, jau esame viduje“, – skelbė Vattimo savo hermeneutikos, o sykiu ir hermeneutinio nihilizmo manifesto žodžius, demonstruodamas nyčišką savos pozicijos kilmę ir sykiu pabrėždamas radikalizuotą nyčiškos ištaros prasmę.

Tačiau šių nyčiškų hermeneutikos ištakų pripažinimas netikėtai buvo nutrauktas, ėmus pasakoti hermeneutikos istoriją. Iš pradžių tai sudarė gana keistą išpūdį ir kėlė įtarimą, kad paskaitos laikas profesoriui emeritui galėjo pasirodyti pernelyg ištišęs, per ilgas. Ir tam, kad jis užsipildytų, ne pro šalį kiekvienam išklaudyti ir sutrumpintą hermeneutikos istorijos kursą. Tačiau šis įtarimas vis dėlto buvo be pagrindo. Hermeneutikos istorija buvo prisiminta ne šiaip sau, o tam, kad būtų ne tik pasakyta, bet ir pademonstruota, jog ir *tada* hermeneutika turėjusi egzistencinę prasmę.

„Kada prasideda (ontologinė) hermeneutika? Kada hermeneutika tampa egzistencine patirtimi ir interpretuojant tekstus?“, – kėlė klausimą Vattimo.

Viena vertus, akivaizdu, kad mūsų vakarietiška kultūra pamatiškai grįsta pirmapradžiu žodžiu, Raštu, kad mes vykdome interpretacinę patirtį, ir tam reikia taisyklių, technikos. Tą aptiko dar Viduramžių kultūra. Kaip tos kultūros palikimą Vattimo prisiminė ir pacitavo dar vieną „chrestomatinį“ liudijimą – Keturių Rašto prasmių taisyklę nusakantį dvielį:

*Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.*

Kažkodėl susidarė toks išpūdis, kad didesnė dalis auditorijos (o ją sudarė daugiausia filosofijos studentai) šį dvielį girdėjo pirmą kartą. Ką tada toks taisyklės priminimas gali paaikškinti? Tą abejonę dar labiau sustiprino vietoje taisyklės aiškinimo Vattimo pirmiausia pateiktas „pavyzdys“, kurio pateikimas, beje, prasidėjo ironišku klausimu: „Ar kas nors iš jūsų tarnavote prie Mišių?“ Iš auditorijos niekas neatsakė teigiamai, maža to – buvo kiek nustebę dėl tokio netikėto „teorinio“ posūkio.

Tačiau ir šis hermeneutikos „atlikimo“ žingsnis nebuvo neprasmingas. Atsakęs vietoje visų, kad jis tai tarnavęs, Vattimo ima pasakoti, kad per pakylėjimą, kunigui tariant lotyniškus žodžius, jis ne tik ir ne tiek bandydavo suprasti tos nesuprantamos ištarnos prasmę, bet aptikdavo tam tikrą (galbūt – būtent „tikrą“ – R. Š.) gyvenimišką patirtį praplaukiant dar sykį tuo metu. Drįstu prisipažinti, kad skubiai įrašiau šį Vattimo pasakojimą į kierkegoriškai-ągambeniškų „pakartojimų“ teorinį „sąrašą“. Tačiau kas tai Rašto ištarnos klausymo patirčiai net ir Rašto hermeneutikoje suteikia tokią egzistencinę prasmę? Vattimo atsakymas – anagogija. Keturių Rašto prasmių aiškinimo taisyklėje būtent anagogijai

tenka lemiamas vaidmuo. Tačiau taip yra su Šventojo Rašto interpretacija. O kaip yra tada, kai hermeneutika nebepretenduoja ir nebenori išsitemkti tekstų (ne tik šventų) aiškinimo taisyklių plotmėje? Kai ji nenori likti tik technika? Anot Vattimo, anagoginė prasmė ir signalizuoja, kad interpretacija niekada nebuvo vien technika dėl savo anagogenės prasmės išvalgos.

Heideggeris savo hermeneutikoje, anot Vattimo, pereina visus tuos keturis prasmių lygmenis, o anagogija jam yra „viską“ sutelkiatis lygmuo. Anagogenis lygmuo byloja, kad hermeneutikos negalima traktuoti kaip akademinės disciplinos. Hermeneutika Vattimo yra *comizio* – susitikimas – netikėtas susitikimas, kai pasijunti esąs, atsiduri santykiyje, jo viduje.

Šiandien akivaizdu, kad negalima gyventi, nebūnant įtrauktam į pasakojimą. Tačiau ar tipiška kalbėti anagogijos terminais? Vattimo tai reiškia ne ką kita, kaip įsitraukimą į istoriją. Tas įsitraukimas į istoriją Vattimo, sakyčiau, ir reiškia galimybę būti savitu *mediumu*, paradoksaliai tariant, „interpretuoti reiškia būti *inter-prette*“.

Tačiau prie kokios „realybės“ sampratos ir prie kokios ontologijos veda toks hermeneutikos ir interpretacijos supratimas?

Vattimo vartoja Michelio Foucault išraišką „ontologia della attualità“ („*l'ontologie de l'actualité*“), norėdamas pabrėžti, kad jam hermeneutika yra ne realybės ontologija, o tikrovės kaip *Wirklichkeit* ontologija.

Tačiau ką tada tokia kontekste reikštų Vattimo svarbi Nietzsche's ištara „Nėra faktų, yra vien interpretacijos“?

Jau minėtą vatimišką atsakymą „Ne nėra faktų, todėl yra interpretacijos, o todėl, kad yra interpretacija, nėra faktų“ galėtume traktuoti kaip pačios *interpretacijos* užklausą.

Kaip apibrėžti interpretaciją? Gadameris, anot Vattimo, jos neapibrėžia. Tuo tarpu Luigi Pareysonas apibrėžia. Jam interpretacija – tai toks žinojimas, kai kuo labiau išreiškiamas subjektas, tuo labiau apreiškiamas objektas. Akivaizdu, kad žinojimas čia nėra traktuojamas epistemologine prasme, o suprantamas kaip tiesos ap(si)reiškimas per subjektą, kuris tampa tiesos „mediumu“.

Manytume, kad tokiu keliu eidamas, Vattimo interpretacijos atžvilgiu daro ne ką kita, o heidegerizuoja Nietzsche. Vattimo pastebi, kad Nietzsche's mąstyme jau neberandame realybės principo. Vadinamąją „realybės paiešką“ Nietzsche's mąstyme Vattimo vadina neurotine. Gadameriui – realybė irgi jau tik aktualybės *effetto* (efektas, išdava). Bet štai Heideggerio pozicija, atrodo, verčia Vattimo ypač įsiklausyti. Heideggeriui, anot Vattimo, „realtà non sbagliata, ma derivata“ (realybė nėra klaidinga, bet derivatyvi, išvestinė). Taigi, Vattimo pasaka tapusį Nietzsche's pasaulį ima „derinti“ su heidegeriškai traktuojama derealizacija, tačiau sykiu steigiant kitą – „aktualybės“, tikrovės „lygmenį“.

Taigi, kaip įsivaizduoti pasaulį be faktų? Kaip galima tokia derealizacija?

Vattimo atsakymas į šį klausimą trumpas, bet nesakytume, kad aiškus: „Hegeliškai. Iš Hegelio perspektyvos pasaulį be faktų įsivaizduoti įmanoma.“

Šiame kontekste vėl pabandžiau svarstyti seniai sau užduotą klausimą – kokiame santykyje *silpnasis mąstymas* kaip „teorija“ mato save esant kitų filosofinių teorijų atžvilgiu? Koks jo kaip teorinio mąstymo santykis su tikrove, su tuo, ką tradicinė filosofija buvo įvardijusi „realybės“ terminu?

O klausimas, kurio negalėjau neužduoti Vattimo šioje paskaitoje, buvo šis: kaip jis

žiūri į jo interpretatorių schemą, kuri tam tikru būdu dislokuoja jo mąstymą, remiantis vadinamųjų trijų lygmenų „teorija“? Kas yra tas „trečiasis lygmuo“, su kuriuo ir tapatinamas „silpnasis mąstymas“? Turėjau viltį, kad Vattimo patikslinimas būtų atsakymas ne tik į faktų ir interpretacijos santykio klausimą, bet ir į tai, apie kokią realybę ar tikrovę dar galime šiandien kalbėti.

Taigi, lieka trumpai priminti minėtą interpretatorių schemą, tuo labiau kad ir paties Vattimo buvau paprašyta tai padaryti.

Taigi, jeigu Nietzsche's ištara „nėra faktų, yra vien tik interpretacijos“ arba kitaip – „visa yra interpretacija“ laikysime pirmojo lygmens aprašymu, iš to sekančią išvadą – „vadinasi, ir minėta ištara yra interpretacija“ – teks laikyti antrojo lygmens aprašymu. Anot interpretatorių, įvertinęs Nietzsche's ir Heideggerio pamokas, *silpnasis mąstymas* steigiasi jau kaip *trečiojo lygmens* aprašymas. *Silpnasis mąstymas*, lokalizavęsis trečiajame lygmenyje, gali būti nusakytas ištara: „[M]ums yra neišvengiama mąstyti tą save paneigiantį, save sugriaunantį žaismą.“

Franca D'Agostini, analizuodama Vattimo mąstymą šiuo požiūriu, pastebi, kad „pirmasis lygmuo mums sako kažką apie realybės struktūrą, netgi jei tai, ką jis mums sako, atima drąsą pačiam užmojui aprašyti realybę“ (D'Agostini 2000: 15).

Antrąjį lygmenį, *aprašymo aprašymo* lygmenį, D'Agostini apibūdina kaip kritinį – transcendentalinį lygmenį. Šis lygmuo mums sako „kažką apie būdą, kuriuo aprašome realybę, netgi jei tai, ką jis mums sako, iš dalies atima drąsą kokiam nors transcendentalaus aprašymo užmojui“ (D'Agostini 2000: 15).

Trečiąjį, tai yra *silpnojo mąstymo* atstovaujамąjį, lygmenį būtų galima vėlgi

laikyti *faktų aprašymu iš naujo*. Tačiau šiame aprašyme, D'Agostini nuomone, ypač pabrėžtinas šitas *iš naujo*, nes juo nurodoma, kad kalbama ne apie paprastus realybės faktus – esame jau *anapus* tokio lygmens (nors tam tikra prasme esama „atkritimo“ į pirmąjį – realybės, faktų lygmenį). O aš pabrėžčiau žodį *faktai*. Faktai, apie kuriuos kalbame trečiajame lygmenyje, yra nebe paprasti pažinimo ar patirties faktai, – juos veikiau tektų įvardyti kaip istorinius – lingvistinius įvykius.

Tuo tarpu minėti trys lygmenys, projektuoti į nihilizmo kontekstą, sako štai ką.

Nietzsche neišbaigtu nihilistu laikė tą, kuris susitelkia, tiksliau, kuris sustoja ties pirmuoju lygmeniu. Išbaigtas nihilistas bus tasai, kuris rizikuoja, kuris nepaiso pavojaus patekti į antrąjį lygmenį. Vattimo nihilizmas, kuris šiuo požiūriu įvardijamas kaip hermeneutinis nihilizmas, diskurso plotmę perkelia ne tik anapus paprasto *faktų aprašymo*, bet ir anapus *aprašymų aprašymų*.

Trečiasis lygmuo, tai yra plotmė, kurioje skleidžiasi *silpnasis mąstymas*, mums sako, jog nihilizmas, tai yra šitas įveikos žaismas (visa yra interpretacija, taip pat ir šitas tvirtinimas yra interpretacija, tad, ką gi?) atskleidė save kaip kiekvieno griežto ir „baigto“, „pilnutinio“ bandymo išsakyti mūsų pasaulio, tikrovės, būties patirtį esminga būtinybė.

Paties Vattimo atsakas į šią interpretatorių schemą, dislokuojančią jo mąstymą trečiajame lygmenyje, vienareikšmiškas ir sykiu netikėtas. Trečiasis lygmuo – tai objektyvios dvasios lygmuo.

Šio atsakymo kontekste prisiminiau ne tik hėgelišką Vattimo palinkimą, išreikštą jo pirmajame programiniame almanache *Pensiero debole* atspausdintame tekste „Dialektika. Skirtumas. Silpnasis mąstymas“. Tą patį, ne visai aiškiai derantį su hermeneutinėmis nuostatomis hėgelišką palinkimą, galima išskaityti ir Įvade į Gadamerio *Tiesa ir metodą*:

Pasak Gadamerio, šiuolaikinės filosofijos problema apibrėžiama kaip rimtas ėmimas domėn hėgeliškos objektyvios dvasios sąvokos, sykiu skaitantis su atradimu, kurį bendriausia prasme galime pavadinti egzistencialistiniu (nuo Kierkegaard'o iki Marxo ir Heideggerio), – apibrėžtumu tos sąmonės instancijos, kuri susijusi su žmogaus baigtinumu (Vattimo 2001 b: XXXI).

Ši Gadamerio mintis, „pataisytas Hegelis“, yra svarbi pačiam Vattimo. Vattimo hėgelišką „kilnę“ galime atpažinti lingvistinio posūkio perspektyvoje. Kalbėdamas apie Heideggerio minimą „skirtumo užmarštį“, Vattimo sako tai esant „faktą“. Kokia prasme ši užmarštis yra faktas, o kokia nėra? Kuo tai skiriasi nuo ontiška išsidėsčiusių faktų? „Ar legitimu, kad heidegeriška ontologija būtų palaikyta tam tikra hėgelizmo forma, o tiksliau – hėgelizmo forma, permąstyta lingvistiniais terminais?“ – tai Vattimo užduotas klausimas dar *Skirtumo nuotykiuose* įkomponuotame tekste „Nietzsche ir skirtumas“. Jis adresuotas Heideggeriui. Tačiau šis klausimas ir šiandien gali būti projektuotas ne tik į Vattimo mąstymą, bet ir į pačią hermeneutinės ontologijos šerdį. Ar pasaulis be faktų ir hermeneutikai atsiveria tik iš hėgeliškosios perspektyvos?

Literatūra

- Antiseri, D. 1993. *Le ragioni del pensiero debole: domande a Gianni Vattimo*. Roma: Borla.
- D'Agostini, F. 2000. Introduzione: Dialettica, differenza, ermeneutica, nichilismo: le ragioni forti del pensiero debole, in G. Vattimo *Vocazione e responsabilità del filosofo*. Genova: il Melangolo: 11–44.
- D'Agostini, F. 2013. *Realismo?* Torino: Bollati Boringhieri.
- Basti, G. e Perrone, A. 1992. Le radici forti del pensiero debole: nichilismo e fondamenti della matematica, *Con-tratto: rivista di filosofia tomista e contemporanea*, I: 13–82.
- De Caro, M. e Ferraris, M. (a cura di). 2012. *Bentornata realtà*. Torino: Einaudi.
- Magris, A. 1996. I forti impegni del pensiero debole. Un seminario di Gianni Vattimo a Venezia, *aut-aut*, 273/274: 53–68.
- Rovatti, P. A. e Dal Lago, A. 1989. *Elogio del pudore. Per un pensiero debole*. Milano: Feltrinelli.
- Gadamer, H.-G. 2001. *Verità e Metodo*. Milano: Bompiani.
- Harman, G. 2010. *Towards Speculative Realism. Essays and Lectures*. London: Zero Books.
- Heidegger, M. 1976 *Sein und Zeit*, in M. Heidegger *Gesamtausgabe I Abteilung: Veröffentlichte Schriften*. B. 2. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. 1988. *Ontologie. Hermeneutik der Faktizität*, in M. Heidegger *Gesamtausgabe II Abteilung: Vorlesungen*. B. 63. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. 2005. *Natorp-Bericht*, in M. Heidegger *Gesamtausgabe II Abteilung: Vorlesungen*. B. 62. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Severino, E. 2000. *La legna e la cenere*. Milano: Rizzoli.
- Vattimo, G. 1971. *Introduzione a Heidegger*. Roma–Bari.
- Vattimo, G. 1991. *La fine della modernità*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 1996. *Credere di credere*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 1999. *Il soggetto e la maschera*. Milano: Bompiani.
- Vattimo, G. 2000 a. *Dialogo con Nietzsche*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 2000 b. *Vocazione e responsabilità del filosofo*. Genova: il Melangolo.
- Vattimo, G. 2000 c. *Scetticismo e ontologia (Discussioni di Severino con G. Vattimo, C. Vigna e N. Bobio) / Severino E. La legna e la cenere*. Milano: Rizzoli.
- Vattimo, G. 2000 d. *La società trasparente*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 2001 a. *Le avventure della differenza*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 2001 b. *L'ontologia ermeneutica nella filosofia contemporanea*, in H.-G. Gadamer *Verità e Metodo*. Milano: Bompiani.
- Vattimo, G. 2001 c. *Introduzione a Nietzsche*. Roma–Bari: Laterza.
- Vattimo, G. 2002. *Oltre l'interpretazione*. Roma–Bari: Laterza.
- Vattimo, G. 2003. *Nichilismo ed emancipazione*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, G. 2012. *Della realtà*. Milano: Garzanti.
- Viano, C. A. 1985. *Va' pensiero. Il carattere della filosofia italiana contemporanea*. Torino: Einaudi.

INTERPRETATION AS DEREALIZATION**Rita Šerpytė**

Summary

The current status of ontology is not obvious, although it has become a fundamental discipline of the so-called “continental philosophy”. So it is worth asking, what are the main tendencies that represent the current “status” of ontology in the 20th–21st century philosophy. What main “trends” of post-Heideggerian philosophy represent these tendencies and determine the current status of ontology? In this article, the post-Heideggerian hermeneutical ontology is considered as a “trend” that embodies such transformative status of ontology. The question is: how hermeneutically oriented ontology treats the very notion of Being? What does it mean to interpret? What meaning to reality can give hermeneutically transformed ontology? How can we treat the reply of “new realisms” to hermeneutical ontology? These questions are considered in the context of Martin Heidegger, Gianni Vattimo, and “new realism” by discovering the “positive” nihilistic meaning of interpretation as derealization.

Keywords: facts, interpretation, *Faktizität*, reality, nihilism, derealization.